

K VĚCI

1/2020

Milí spoluvěříci

Nevím, nakolik jste zasaženi různými omezeními, které díky virové nákaze nyní prožíváme. Tato omezení se týkají nejen běžného života, ale i života církve. Vypadá to, že minimálně celý duben prožijeme ve společenské „karanténě“, tedy nebudeme se moci scházet k pravidelným bohoslužbám. Jsem však přesvědčen o tom, že náš duchovní život žádným omezením trpět nemusí. Společenství s Bohem trpí pouze karanténou, kterou si určíme sami. Věřím, že od Boha a jeho Slova se izolovat nechceme. A k tomu nám může pomoci i téma sobotní školy, které nese název „Jak lépe porozumět Bibli“. K tomuto tématu směřuje i náš čtvrtletník. Snad budou články pro vás inspirací a povzbuzením ke studiu Bible.

Dovolím si Vám předat citát katolického teologa Tomáše Halíka, který v souvislosti s omezením bohoslužeb řekl toto:

Pro tradiční zvykové křesťany, pro něž byla nedělní účast na mši hlavním a někdy jediným projevem jejich křesťanské identity, to znamená výzvu položit si otázku, co je skutečně srdcem a zdrojem jejich víry, z čeho všeho žije jejich vztah k Bohu.

Přeji Vám všem krásně prožité jarní dny a pevné zdraví – především to duchovní.

Radek Kantor

Některé užitečné webové odkazy:

100 dnů modliteb

www.100dnimodliteb.cz

Rozcestník k online bohoslužbám

www.casdonline.cz

Milé sestry a bratři,

rád bych se s Vámi podělil o několik myšlenek v souvislosti s naší Sobotní školou (dále jen SŠ). Na našich českých stránkách o SŠ – <https://sobotniskola.casd.cz/> – prohlašujeme, že SŠ má již od svého vzniku čtyři základní cíle. Jsou jimi:

- *studium Bible,*
- *společenství,*
- *sdílení víry a*
- *světová misie.*

Kdybychom měli být přesní, tyto čtyři cíle SŠ od svého počátku nikdy neměla – byly jí v její historii připisovány postupně (pro ilustraci: první cíl – studium Bible lze datovat do roku 1852, čtvrtý cíl – světová misie až od roku 1885). Jde však o nepodstatný detail. Co je podstatné, je následující otázka: Má pro nás SŠ nyní opravdu tyto čtyři cíle, když ji v sobotu dopoledne prožíváme spolu s ostatními? Já si tuto otázku pokládal vícekrát a vždy jsem skončil (věřím, že s čestnou odpovědí): Nemá. Místo studia Bible dochází mnohdy jen ke studiu ‚Průvodce studiem Bible‘, místo společenství jsme mnohdy uzavřeni ve zvláštní bublině, sedíc sice ne více jak 50cm od sebe, přeci jsme si však tak vzdálení, že po ukončení SŠ mnohdy nevíme nic víc o problémech a trápeních těch, kteří do SŠ přišli, místo sdílení víry dochází většinou ke sdílení vlastních názorů a místo zaměření se na světovou misii často jen vhodíme nějakou tu minci – ze zvyku.

Jaké jsou důsledky toho, co jsem popsal výše? Statistika ukazuje, že na SŠ chodí stále méně lidí, a to především ‚mladých lidí‘. 21. století se do historie naší církve zapsalo jako století, kdy se SŠ účastní menší počet lidí než druhé

části bohoslužby tedy kázání. Jakkoliv mě tento trend mrzí, chápu jej. Čas je cenný – proč jej investovat do něčeho, co nás nenaplňuje, co nám nepřináší to, co očekáváme?

Neznám řešení – nevím, jak z této situace ven, nevím, jak zvrátit onen výše zmíněný trend. Co však vím: V konečném důsledku zbudou vždy jen dvě cesty – Buď budeme těmi, kteří udělají něco, anebo budeme těmi, kteří neudělají nic.

Měl jsem v posledních měsících možnost přečíst dvě kompilace od Ellen White – první nese název ‚Counsels on Sabbath School Work‘ [česky ‚Rady pro práci v Sobotní škole‘] a ‚Testimonies on Sabbath School Work‘ [česky ‚Svědectví pro práci v Sobotní škole‘]. Obě tyto kompilace nebyly dosud oficiálně přeloženy – věřím však, že přijde čas, kdy toto tvrzení pozbude platnosti. Dále jsem měl možnost číst vzpomínky těch, kteří vytvářeli koncept SŠ (kupř. James & Ellen Whiteových či muže jménem Goodloe Harper Bell), anebo jen těch, kteří zažili její počátky (kupř. Lorena Florence Fait Plummer). V neposlední řadě se mi dostaly do rukou i různé dizertační práce lidí, kterým není úpadek SŠ lhostejný, lidí, kteří se rozhodli hledání řešení zasvětit nemalou část svého života (kupř. Laurentiu A. Serban). Při pročítání těchto knih, děl a prací ve mně postupně začala růst touha zažít to, co jsem četl – opravdu bych si moc přál, aby SŠ byla pro mě i pro Vás něčím, na co se budeme těšit, něčím, co nám dá tak mnoho, že nebudeme váhat zvat druhé, aby byli její součástí.

Sobotní škola začala tak, že si jednou v roce 1852 mladý James Springer White (měl tehdy něco po třicítce) sedl do trávy, vzal si krabičku s jídlem jako podložku a začal

psát první lekci o tématu, které považoval za důležité – sobota. Pokud z takového skromného počínu mohla vzniknout celosvětová instituce SŠ, kdo ví, co může vzniknout v našem sboru z toho, když se do příště zamyslíme s modlitbou nad následujícími otázkami:

Já a Bůh: Jak přistupuji k SŠ? Jak se na ni připravuji? Kým a čím jsem se nechal ve svém názoru ovlivnit? Držím si při diskuzi v SŠ myšlenku, že je Bůh svědkem všeho, co řeknu?

Já a druzí: Jak naslouchám druhým, když mluví? Jak přistupuji k druhým, když s nimi nesouhlasím? Jak pomáhám těm, kteří mají co říct, ale stydí/bojí se zapojit? Jak pracuji s těmi, kteří nepustí druhé ke slovu?

Já a učitel: Jak pomáhám učiteli při probírání SŠ? Jak mu dávám najevo, že si jeho práce vážím?

Já a vedoucí SŠ: Jak pomáhám/motivuji/povzbuzuji vedoucího SŠ, aby na svou vizionářskou/motivační činnost nerezignoval a nesklouzl k pouhému plnění role organizátora a oznamovatele „nyní se rozejdeme do svých tříd“?

V příštím díle bych se chtěl spolu s Vámi podělit o střípky ze své četby, které ve mně zarezonovaly – střípky, které mají, věřím, potenciál nastavit/usměrnit/nasměrovat naše vnímání Sobotní školy tak, aby pro nás, ale i pro druhé plnila ony čtyři cíle, které jsme si v úvodu zmínili: studium Bible, společenství, sdílení víry a světovou misi. Ve skutečnosti však může (a má) SŠ nabídnout daleko víc, než oficiálně deklarujeme ve zmíněných čtyřech bodech, ale o tom taky příště.

Daniel Gomola

10 JEDNODUCHÝCH KROKŮ KE HLUBŠÍMU STUDIU PÍSMÁ

K Bibli můžeme přistupovat několika způsoby – a předesílám, že ani jeden není špatný nebo dobrý. Jsou pouze jiné. Bibli můžeme číst, nebo studovat. Čtení Bible – tedy to, že na sebe necháme působit pouze biblický text a přemýšlíme nad ním, může bezesporu být úžasnou duchovní zkušeností a povzbuzením. Ale někdy je potřeba Bibli i studovat – tedy ponořit se do větší hloubky. V tomto článku chci nabídnout několik jednoduchých „technických“ kroků, které nám při studiu Písma mohou pomoci. Nemusíte mít hluboké teologické vzdělání – stačí chuť a čas.

1. Vymezení statě (nazývá se též perikopa)

Tuto část máme dnes poněkud zjednodušenou, protože většina moderních překladů sama nabízí rozdělení textu na perikopy. Ale ne vždy je toto rozdělení vyhovující. Proto bude dobře, pokud se nenecháme tímto překladatelským rozdělením „zmást“, a vytvoříme si vlastní statě. Je dobré si všimnout jakýchkoliv změn – místa, času, osob, děje, tématu apod. Tyto změny pak určují perikopy. Také si můžeme položit otázku, zda je námi zvolena perikopa součástí většího celku, anebo samostatný příběh.

- *Př.: „Potom odešel Ježíš, jeho matka, bratři i učedníci do Kafarnaum a zůstali tam několik dní.“*
 - » *Změna času i místa*
- *Mezi farizeji byl člověk jménem Nikodém, člen židovské rady. Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu....*
 - » *Změna osob*

2. Překlady

Je dobré si uvědomit, že každý překlad je zároveň i výkladem. Tedy neexistuje jediný správný. Většina z nás asi nevládne původními biblickými jazyky, proto jsme na překladech závislí. Je dobré při hlubším studiu používat alespoň 3 překlady. Pak nemusíme být jedním – ne zrovna šťastným – překladem nasměrování mimo původní význam textu.

Př.: Kristus (konec, cíl, završení) zákona – je v tom významový rozdíl?

- *Vždyť Kristus je konec zákona, aby spravedlnosti došel každý, kdo věří.*
 - » Český ekumenický překlad
- *Neboť Kristus jest cílem a koncem zákona, aby přivedl k spravedlnosti každého, kdo věří.*
 - » Žilka
- *Kristus je totiž završením Zákona, aby byl ospravedlněn každý, kdo věří.*
 - » Bible 21. st.

3. Žánr

Rozpoznání žánru je klíčové pro pochopení a výklad textu. Jedná se o historický příběh, nebo o podobenství? Je to mudrosloví, nebo prorocký text? Poezie, nebo próza? Očekává se doslovnost, nebo symbolika? Podobné otázky bychom si měli při studiu klást. Například podobenství nemá za cíl popsat podrobně nějakou skutečnost, ale říci jednu důležitou myšlenku. Takže není nutné věnovat pozornost detailům. Naopak při výkladu proroctví musíme být opatrní na každý detail.

Př.: *Gen 1- příběh o stvoření světa – není technický popis toho, jak to Pán Bůh udělal, ale oslavná báseň o Hospodinu Stvořiteli a jeho díle. Musíme tedy tuto kapitolu vykládat jako poezii (čímž v žádném případě nezpochybňuji, že stvoření světa proběhlo v doslovných 7 dnech ☺)*

4.Kontext

Biblické texty nebo výroky nejsou jen tak plácnuty do prostoru, ale existuje důvod, proč jsou zapsány zrovna na tom místě, kde je nacházíme. Tomu se říká kontext. Kontext nám pomáhá pochopit použití zvláštních termínů, dotváří význam textu, zařazuje výrok do souvislostí. Postupujeme od užšího k širšímu – tedy od několika okolních veršů až po několik kapitol nebo třeba celou knihu. Opakuje se v textu nějaký termín nebo téma, které je pro danou perikopu důležité? Př.:

- *Evangelia*
 - » *Matouš a Lukáš popisují dvě stejné věci v odlišných situacích (Modlitba Otčenáš, Jonášovo znamení....)*
 - » *Snaha zdůraznit jinou myšlenku, jiný záměr autora*
- *Mlčení žen ve shromáždění - 1. Kor 14,34*
 - » *V jakém kontextu to Pavel vyslovuje?*

5.Literární struktura

Toto slovíčko vypadá možná složitě, ale v podstatě se jedná o způsob, jakým je text napsán. Zde můžeme mít trochu problém v tom, že struktura je dobře rozpoznatelná v původním jazyce, ale překladem se může ztratit. Také se

nějaká zásadní struktura textu nemusí vyskytovat všude. Ale je dobré si všímat záměru v řazení slov, myšlenek, témat apod. Někdy texty obsahují tzv. paralelismy – tj. vyjádření stejné myšlenky různými obrazy. Pokud tedy existuje nějaká struktura textu, je to autorův záměr – důraz na určitou myšlenku. Někdy jsou záměrně strukturovány celé knihy (Daniel, Zjevení).Př:

- Přísluví - paralelismus
 - » *Vlídlná odpověď odvrací rozhořčení,*
 - » *kdežto slovo, které ubližuje, popouzí k hněvu.*
- Jonáš
 - » *Ale Jonáš vstal, aby uprchl **do Taršíše, pryč od Hospodina***
Sestoupil do Jafy a vyhledal loď
 - » **kteřá plula do Taršíše**Zaplatil za cestu a vstoupil na loď,

 - » *aby se s nimi plavil **do Taršíše, pryč od Hospodina.***

6. Intertextualita

Opět složité slovo, ale jednoduchý význam. Intertextualita znamená, zda se odkazuje text přímo či náznakem na jiné texty Písma. Často bývají odkazy na podobné texty uvedeny pod čarou nebo vedle daného textu. Pomáhá nám to pochopit verš nebo téma v rámci celé Bible. Můžeme zde také použít Biblickou konkordanci nebo podobné pomůcky.

7. Řečnické a literární prostředky

Napříč celou Biblií se používají různé literární a řečnické prostředky, které známe i z obecné literatury. Jsou klíčové ke správnému pochopení významu textu. Jsou to různé metafory, přirovnání, obrazná vyjádření,.... Je jich mnoho. Nejlepší bude uvést několik příkladů:

- *Boží království je jako....* - přirovnání
- *Moudrost v knize Přísloví* – personifikace
- *Adam x Kristus (Římanům)* – antiteze (srovnání protikladů)
- *Amen, amen pravím Vám....* - důraz
- *Jestliže tě svádí pravé oko, vyrvi je* – nadsázka
- *Skrýť se pod křídly Hospodina* – metafora

8. Širší rámec

Je to snaha pochopit téma v pohledu celé Bible. Bible nebyla napsána v časovém vakuu. Lidé, kteří ji psali, byli ovlivněni dobou, ve které žili. Bereme tedy v potaz myšlení a kulturu tehdejší doby, dobové zvyklosti. Snažíme se pochopit situaci a důvod napsání daného textu/knihy. V jaké historické situaci byla kniha/pasáž napsána? Jak se to projevuje v tomto textu? Př.:

- *Jakub a Pavel*
 - » *Jiné pojetí termínu skutky a víra*
- *Ženy ve shromáždění*
 - » *Dobová a kulturní záležitost?*
- *List Galatským*
 - » *Proč jej Pavel píše a do jaké situace?*

9. Pomůcky

Žijeme v době rozmachu informačních technologií. Najít informace téměř ke každému lidskému snažení dnes není problém. A totéž platí i pro oblast výkladu Bible. Existují různé slovníky, konkordance, komentáře, mapy, knihy o historickém a kulturním pozadí biblických časů. Spoustu informací se dá dohledat i na internetu. Je potřeba si samozřejmě dávat pozor na spolehlivost těchto zdrojů. Ale většinou tyto pomůcky usnadňují studium a šetří čas ☺. Nebojme se je používat.

10. Modlitba a ochota nechat se oslovit Božím Duchem

Všechny předchozí body jsou možná zajímavé, ale bez tohoto desátého nemají žádný duchovní smysl. Technické pomůcky nikdy nenahradí spojení s Bohem na modlitbě a ochotě mu naslouchat. A zde je potřeba si položit nejdůležitější otázku z celého studia – čím mě chce Bůh oslovit? Jsem schopen přistoupit ke studiu s čistou hlavou a srdcem, nebo už předem vím, co si o daném textu mám myslet? Ze zaběhnutých kolejí se velice těžko vystupuje – a to platí i při studiu Bible. Ale pokud si dovolíme udělat krok do neznáma, jsem přesvědčen o tom, že budeme odměněni úžasným zážitkem při setkání s Bohem. A poznání Bible nebude pouze teoretické - jakožto získání nových informací, ale především jako prohloubení vztahu s naším Stvořitelem a Zachráncem.

Přeji hojnost Ducha Svatého a trpělivost nad Slovem Božím.

Radek Kantor

ZAZNĚLO Z KAZATELNY – DANIEL GOMOLA

27. července – Mirjam v Chaserótu

Bůh přikázal, abychom pamatovali na to, co učinil Mirjamě na cestě, když Izraelci táhli z Egypta (viz Dt 24,9). Toto kázání sloužilo jako učinění tomuto přikázání zadost. Bůh ranil Mirjam malomocenstvím kvůli pomluvám – příběh, který blíže tuto událost popisuje, se nachází v Nu 12. Procházeli jsme si medailonky jednotlivých postav příběhu: dceru midjánského kněze Reúela, Siporu, která byla Kúšanka, tzn. tmavší pleti, dále Árona, o tři roky staršího bratra Mojžíše, o kterém Bůh prohlásil, že ‚umí mluvit‘, Mirjam, prvorozené dítě Amráma a Jókebed, která se proslavila jako prorokyně s talentem na hudbu a poezii, Mojžíše, který byl kdysi vrah, po chození s Bohem však nejpokornějším člověkem na zemi a konečně Hospodina, nebeské trio, které muselo sledovat všechny dříve zmíněné postavy, jak si navzájem ubližují a jak trpí. Trio, které uvažovalo, jak zasáhnout, aby ochránilo Mojžíše a Siporu, a napravilo Mirjam a Árona. Příběh nám měl ukázat, jak Bůh nenávidí pomluvy, měl nám ukázat, že si všímá, neunikne mu naše posuzování druhých, měl nám ukázat, že i když pomluvy budou někdy namířené na nás, Bůh se nás zastane, ale očekává, že my budeme mít přesto všechno ty, kteří jdou proti nám, rádi – že se za ně budeme modlit a předáme je v důvěře Bohu, že je změní (a s nimi i naši vlastní situaci).

7. září – Amálek

Z Ezauova (či též Edómová) vnuka Amáleka vznikl silný národ, který hraje v dějinách Izraele klíčovou úlohu. V tomto kázání jsme spolu prošli několik epizod, které nám ukázaly,

jak se prolínaly osudy Izraele a Amáleka. Od jejich prvního setkání (popsaného v rámci příběhu v Ex 17) až po poslední za královny Ester (s potomkem Amálekovců – Hamanem, synem Hamedatovým, kterého Mordokaj označil za Agagovce). Celý příběh o Amálekovcích a Izraelcích ve Starém zákoně nám sloužil jako kulisa pro pochopení motivace, kterou Bůh má, když nám předává zákon. V rámci příběhu o Amálekovi Bůh předal Izraelcům vyhlazovací zákon, který stanovil, že mají Amáleka kompletně zničit. Izraelci tento vyhlazovací zákon nevzali vážně, důsledkem byl za několik století jiný vyhlazovací zákon, tentokrát však namířený proti nim ze strany Amáleka (konkrétně Hamana). Bůh vydává cíleně zákony, které nás mají ochránit před tím, co ve svém Božském pohledu do budoucnosti spatřil.

12. října – Čarodějnice z Én-dór

Én-dór, město, které si Manasesovci, jímž připadlo, nedokázali podmanit a ve kterém tak zůstali Kenaanci (a jejich praktiky) se stalo klíčovou složkou příběhu z 1. Sa 28 o Saulovi, který se rozhodne využít služeb čarodějnice. Tento příběh jsme v kázání prošli od začátku až do konce – v rámci tohoto procházení jsme např. rozkrývali příčiny, proč Saulovi v jeho tísní Bůh neodpověděl, tedy proto že za svého života pohrdal radami proroků (především proroka Samuele), anebo že vyvraždil kněze, kteří měli urím a tumím, atd. Ukázali jsme si také v rámci jedné ze vsuvek, proč není moudré plést si hlavu četbou deuterokanonických knih – na příkladu krátkého odstavce z knihy Sírachovce (Sír 46,13–20), kde se nachází lež, které autor této knihy uvěřil a která stála i Saula jeho život. Příběh o nekromancii čarodějnice,

tedy vyvolání zemřelého ve snaze získat od něj jinak nedostupné informace, ve skutečnosti však vyvoláním démona (v našem příběhu konkrétně samotného satana), který nemá problém na sebe vzít podobu jakéhokoliv člověka, má v nás čtenářích probudit respekt před okultními věcmi. Naše doba nás však tlačí k tomu, abychom z okultních věcí měli radost – dokáže propojit nejkrásnější lidské city (jako třeba lásku) s tím nejodpornějším, co Bible zmiňuje a za co následoval trest smrti. Okultno bychom tedy neměli vyvolávat, měli bychom proti němu ve všech jeho formách, ve kterých do našich životů proniká, bojovat. Koneckonců jak Pavel prohlásil: „Bůh pokoje brzo srazí satana pod vaše nohy.“ (Ř 16,20a).

30. listopadu – Typologie následování Ježíše z Lk 9,57–62

Otevřeli jsme spolu stať z Lk 9,57–62, která nám přibližuje Ježíšův dialog se třemi muži, ke kterému došlo pravděpodobně někde v Samaří ke sklonku roku 30 (tedy zhruba půl roku před Ježíšovou smrtí). Jelikož nám evangelista Lukáš nezaznamenal jejich jména, pojmenovali jsme si je podle Hippokratovy typologie temperamentu na pana Sangvinika, pana Melancholika a pana Flegmatika. Každý z těchto tří vnímal následování Ježíše chybně. Cílem kázání bylo si uvědomit, že v každém z nás je kousek pana Sangvinika, Melancholika i Flegmatika: život a naše hříšná přirozenost nám zkresluje správné vnímání následování – Ježíš však svými odpověďmi naše zkreslené vnímání napřimuje. Svou odpověď panu Sangvinikovi nám ukazuje, že si nepřeje, abychom jej následovali naivně – chce, abychom věděli, pro koho jsme se rozhodli a co následování může (a dost

dobře také bude) obnášet. Odpovědí panu Melancholikovi Ježíš zase ukázal, že následování musí mít v našem životě prioritu č. 1 – nesmí před něj nic vstoupit. Konečně Ježíšova odpověď panu Flegmatikovi, při které použil přísloví, jež známe už od Hésioda (současníka Homéra), nám ukazuje, že si Ježíš přeje, abychom šli do následování naplno.

KVÍZ Z KNIH RÚT A ESTER

V našich středečních Berojích (probíhajících zhruba od 18:00 do 19:00 hod.) jsme v poslední době probírali knihy Rút a Ester – obě knihy se řadí k tzv. „svátečním svitkům“. To znamená, že byly předčítány během svátků (knihy Rút o ‚Svátku týdnů‘ a kniha Ester o ‚Svátku purim‘). V následujícím kvízu si můžete ověřit (a též doplnit) své znalosti ohledně těchto dvou knih:

KNIHA RÚT

Otázky:

1. kapitola: Po svém příchodu do Betléma si Noemi přála, aby nebyla nazývána Noemi, nýbrž

Mara – co tato jména znamenají a proč si přála být nazývána právě tak?

2. kapitola: Jakým slovem byla Rút Bóazem i Noemi oslovoována?

3. kapitola: Kolik měr jaké obiloviny nesla Rút z Bóazova humna zpátky domů do Betléma k Noemi?

4. kapitola: Kdo dal jméno dítěti, které se narodilo Rút a Bóazovi?

Řešení: 1. kapitola: Noemi = Rozkošná, Mara = Trpká. Chtěla být nazývána Mara (Trpká), neboť ji, dle jejího názoru (!), Všemohoucí připravil velmi trpký úděl [Rt 1,20]. 2. kapitola: ‚dcero‘ [Rt 2,2 či Rt 2,8]. 3. kapitola: šest měr ječmene (zhruba 40kg) [Rt 3,15]. 4. kapitola: sousedky [Rt 4,17].

KNIHA ESTER

Otázky:

1. kapitola: Co bylo zajímavé na nádobách, ze kterých popíjeli na hodokvasu, který uspořádal král Achašvéroš?

2. kapitola: Jak dlouho trvaly přípravy, než mohla Ester vyjít

z ženského domu a než mohla vejít ke králi?

3. kapitola: Kolik talentů stříbra slíbil Haman, syn Hamedatův odvést králi do rukou, když budou zahubeni židé?

4. kapitola: Jak se jmenoval královský dvořan, skrze kterého Ester komunikovala s Mordokajem?

5. kapitola: Dotkl se král hlavice svého zlatého žezla Ester, anebo se Ester dotkla hlavice žezla sama?

6. kapitola: Jak se jmenovali dva muži, dvořané ze strážců prahu, kteří chtěli na krále Achašveróše vztáhnout ruku?

7. kapitola: Co udělali Hamanovi těsně poté, co se král rozkřikl: „To chceš dokonce u mne v domě učinit královně násilí?“

8. kapitola: Jak reagovalo město Šúšan na to, že Mordokaj vyšel od krále v královském rouchu z purpurově fialové látky a sněhobílého plátna, s velkou zlatou korunou a pláštěm z bělostného plátna a šarlatu?

9. kapitola: Jak skončilo 10 Hamanových synů?

10. kapitola: Jak se jmenovala kniha, jež se nám nedochovala, která však popisovala, jaký vliv měl Mordokaj?

Řešení: 1. kapitola: Byly ze zlata a každá byla jiná [Est 1,7]. 2. kapitola: Jeden rok (šest + šestměsíců) [Est 2,12]. 3. kapitola: deset tisíc talentů stříbra [Est 3,9]. 4. kapitola: Haták [Est 4,5]. 5. kapitola: Ester se přiblížila a dotkla se hlavice žezla [Est 5,2]. 6. kapitola: Bigtan a Tereš [Est 6,2]. 7. kapitola: Zakryli mu tvář. [Est 7,8]. 8. kapitola: Jásalo a radovalo se. [Est 8,15]. 9. kapitola: Stejně jako otec – byli pověšeni na kůl. [Est 9,14]. 10. kapitola: Kniha letopisů králů médských a perských [Est 10,2].

